

Sygn. akt IV CSK 679/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z powództwa Banku P. Spółka Akcyjna w W.
przeciwko W. R., M. R. i K. R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 23 maja 2013 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 21 czerwca 2012 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony powodowej na
rzecz pozwanego W. R. kwotę 3.600 (trzy tysiące sześćset) zł
tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Strona powodowa Bank P. S.A. w W. domagała się zasądzenia od pozwanych W. R., M.R. i K. R. solidarnie kwoty 252 629,96 CHF wraz z odsetkami umownymi w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego (20%) w stosunku rocznym, liczonymi od dnia 1 grudnia 2009 r., z ograniczeniem odpowiedzialności M. R. i K. R. do udziału w nieruchomościach położonych w miejscowości O., gmina J., powiat b., objętych księgami wieczystymi prowadzonymi przez Sąd Rejonowy w B. KW nr: [...] oraz [...].

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 19 maja 2011 r. - zaocznym w stosunku do pozwanych M. R. i K. R. - uwzględnił powództwo w całości, a po rozpoznaniu sprzeciwów M. R. i K. R. wyrokiem z dnia 8 grudnia 2011 r. utrzymał w całości w mocy wyrok zaoczny.

Sąd Apelacyjny, na skutek apelacji pozwanego W. R., wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w B. w ten sposób, że zasądzoną kwotę obniżył do kwoty 1 939,60 franków szwajcarskich, oddalił dalej idące powództwo i orzekł o kosztach postępowania za obie instancje.

Sąd Apelacyjny przyjął, że wskazana przez powoda przyczyna wypowiedzenia umowy kredytowej, dotycząca braku spłaty przeterminowanego zadłużenia, które na dzień złożenia oświadczenia o wypowiedzeniu wynosiło 1939,60 CHF, nie mieściła się w katalogu przyczyn uprawniających do złożenia takiego oświadczenia woli. Sąd Apelacyjny podkreślił, że zgodnie z art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo Bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r., Nr 72, poz. 665, po zmianie wprowadzonej od 1 maja 2004 r. - Dz. U. Nr 91, poz. 870, dalej: Pr. bank.), bank może wypowiedzieć umowę kredytu w razie niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu lub w razie utraty przez kredytobiorcę zdolności kredytowej; regulamin kredytowania osób fizycznych, do którego w zakresie warunków wypowiedzenia umowy odsyła § 15 łączącej strony umowy kredytowej z dnia 1 września 2006 r., stanowi wierne powtórzenie treści art. 75 ust. 1 Pr. bank. w brzmieniu pierwotnym (obowiązującym do dnia 30 kwietnia 2004 r.). W ocenie Sądu Apelacyjnego, przez „warunki udzielenia kredytu” należy rozumieć warunki zawarcia umowy kredytowej i nie można

ich utożsamiać z warunkami realizacji umowy. Gdyby nawet przyjąć, że kredytobiorca nie dotrzymał warunków udzielenia kredytu, to należałoby uznać, że w okolicznościach niniejszej sprawy oświadczenie o wypowiedzeniu umowy stanowiło nadużycie uprawnienia banku w rozumieniu 5 k.c. Kredytobiorca pozostawał bowiem w opóźnieniu przez nieznaczny okres, a jego zadłużenie opiewało na kwotę 1132,68 CHF z tytułu należności głównej i 804,92 CHF tytułem odsetek, co stanowiło równowartość zaledwie półtoramiesięcznej raty, podczas gdy kredyt został udzielony na okres 35 lat. Istniejąca w chwili składania oświadczenia wypowiadającego umowę zaległość w stosunku do kwoty udzielonego kredytu była niewielka i jej wystąpienie nie mogło jeszcze świadczyć o zagrożeniu spłaty kredytu. Wypowiedzenie umowy powinno zostać poprzedzone sprawdzeniem, czy stwierdzona zaległość świadczy o zagrożeniu spłaty kredytu. Umowa przewidywała tryb postępowania w razie powstania zadłużenia przeterminowanego, chroniąc wystarczająco interesy instytucji kredytującej na wypadek przejściowych trudności w spłacie kredytu.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., strona powodowa zarzuciła naruszenie:

- art. 75 ust. 1 Pr. bank. przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wskutek przyjęcia, że sformułowanie tego przepisu nie obejmuje wszelkich wypadków naruszenia umowy kredytu, a jedynie dotyczy warunków, po których spełnieniu bank decyduje się na udzielenie i uruchomienie kredytu,
- art. 5 k.c. przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przez przyjęcie, że oświadczenie powoda o wypowiedzeniu umowy kredytu stanowi nadużycie uprawnienia banku w rozumieniu tego przepisu,
- art. 381 k.p.c. przez uwzględnienie w postępowaniu apelacyjnym niezgłaszanego wcześniej w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji zarzutu pozwanego o nadużyciu uprawnienia banku w rozumieniu art. 5 k.c.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne strona powodowa wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w części uwzględniającej apelację pozwanego

W. R. oraz orzekającej o kosztach procesu i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania, należy stwierdzić, że podniesiony w jej ramach zarzut obrazy art. 381 k.p.c. nie mógł wyrzeć zamierzonego skutku. Zgodnie z wymienionym przepisem, sąd drugiej instancji rozpoznając apelację może pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, chyba że potrzeba powołania wynika później. Uprawnienie to odnosi się tylko do twierdzeń faktycznych, nie zaś do twierdzeń dotyczących prawnego znaczenia faktów, do których zalicza się zarzuty materialnoprawne, a zatem również zarzut nadużycia prawa (art. 5 k.c.), pozbawiający stronę dochodzącą realizacji swojego roszczenia ochrony prawnej. Z tego też względu dopuszczalne jest zgłoszenie zarzutu materialnoprawnego w postępowaniu apelacyjnym, jeżeli opiera się on na materiale faktycznym i dowodowym przedstawionym w toku postępowania w pierwszej instancji. Jeżeli zarzut wiąże się z nowymi faktami i dowodami, strona może go zgłosić, jeżeli zostały zrealizowane przesłanki, od których zależy dopuszczalność nowości w postępowaniu. W sprawie niniejszej pozwany, zgłaszając zarzut naruszenia art. 5 k.c., oparł się wyłącznie na podanych przez stronę powodową okolicznościach dotyczących treści łączącej strony umowy kredytowej oraz warunków i przyczyn jej wypowiedzenia, nie wskazując żadnych nowych faktów oraz nie składając żadnych nowych wniosków dowodowych. Sąd Apelacyjny rozpoznając ten zarzut nie naruszył art. 381 k.p.c.

Przechodząc do oceny podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego, należy podzielić trafność zarzutu skarżącej, wskazującego na dokonanie przez Sąd Apelacyjny błędnej wykładni art. 75 ust. 1 Pr. Bank. Przepis ten przewiduje, że w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu albo w razie utraty przez kredytobiorcę zdolności kredytowej bank może obniżyć kwotę przyznanego kredytu albo wypowiedzieć umowę kredytu. Należy podzielić

zapatrywanie skarżącej, iż w świetle brzmienia przytoczonego unormowania, przesłanka naruszenia „warunków udzielenia kredytu” powinna być rozumiana szeroko jako obejmująca wszelkie wypadki naruszenia umowy kredytu, w tym również naruszenie przez kredytobiorcę obowiązku terminowej spłaty należnych rat. Warunkiem udzielenia kredytu jest wszakże nie tylko spełnienie przez kredytobiorcę określonych przesłanek na chwilę podejmowania przez bank w tym przedmiocie stosownej decyzji, lecz również wymogów gwarantujących należyte wykonanie zawartej umowy. Pogląd taki dominuje również w literaturze przedmiotu.

Niewątpliwie banki posiadają uprzywilejowaną pozycję wobec kredytobiorców, co wyraża się m.in. w możliwości jednostronnego kształtowania łączącego strony stosunku prawnego, w tym również zmiany warunków umowy, a także jej wypowiedzenia z wielu przyczyn. Korzystanie z tak szerokich uprawnień podlega jednak ocenie sądu. W orzecznictwie dopuszcza się możliwość przeprowadzenia oceny skuteczności dokonanego przez bank uprawnienia kształtującego, bez względu na to, czy wynika ono z treści umowy kredytu, czy odpowiedniego przepisu ustawy, przez pryzmat art. 5 k.c.(zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1987 r., IV CR 195/87, OSNC 1989, nr 1, poz. 16). Badając skuteczności wypowiedzenia umowy kredytowej w wyniku skorzystania przez bank z uprawnienia najbardziej dotkliwego dla kredytobiorcy, niewątpliwie należy rozważyć skalę i stopień naruszeń kredytobiorcy z uwzględnieniem między innymi wysokości udzielonego kredytu, czasu na jaki został udzielony, dotychczasowej realizacji warunków umowy.

Z ustaleń przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku wynika, że termin spłaty - w ratach miesięcznych - kredytu hipotecznego, udzielonego pozwanemu W. R. w wysokości 266.050,92 CHF przez poprzednika prawnego powódki na podstawie umowy z dnia 1 września 2006 r., ustalony został na 30 kwietnia 2035 r. Powódka wypowiedziała tę umowę pismem z dnia 21 stycznia 2009 r. z uwagi na brak spłaty przeterminowanego zadłużenia, wyliczonego na kwotę 1939,60 CHF. W chwili wypowiedzenia kredytobiorca istotnie pozostawał w opóźnieniu ze spłatą zadłużenia, jednakże zaległość ta stanowiła zaledwie równowartość półtoramiesięcznej raty kredytowej. Powódka nie podjęła żadnych działań sprawdzających, czy pojawienie się stwierdzonej zaległości zagraża spłacie

kredytu. W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny w sposób w pełni uprawniony uznał, że oświadczenie powódki o wypowiedzeniu umowy kredytu stanowiło nadużycie prawa podmiotowego (art. 5 k.c.). Zgodzić się trzeba z oceną tego Sądu, iż biorąc pod uwagę wysokość przeterminowanego zadłużenia pozwanego w stosunku do kwoty udzielonego kredytu, czas opóźnienia się z uregulowaniem zaległych należności, okres, na jaki kredyt został udzielony, podjęte przez bank działania jawi się jako niewspółmierne do uchybień pozwanego przy wykonywaniu umowy.

Naruszenie warunków umowy kredytu nie zawsze będzie uzasadniać jej wypowiedzenie. W sytuacji, gdy przeterminowana należność jest niewielka w stosunku do udzielonego kredytu, bank powinien podjąć działania zmierzające do zweryfikowania sytuacji finansowej i gospodarczej kredytobiorcy pod kątem możliwości spłaty kredytu; uprawnienia w tym zakresie przewiduje art. 74 Pr. bank. W razie stwierdzenia, że przyczyną naruszenia warunków umowy kredytu jest utrata przez kredytobiorcę zdolności kredytowej, jej wypowiedzenie nie może być uznane za nadużycie prawa podmiotowego (zob. powołany wyżej wyrok Sądu Najwyższego w sprawie IV CR 195/87). W okolicznościach sprawy niniejszej powódka - jak już wskazano - przed wypowiedzeniem kredytu nie podjęła próby ustalenia sytuacji finansowej pozwanego.

Jakkolwiek zatem Sąd Apelacyjny dokonał błędnej wykładni art. 75 ust. 1 Pr. bank., to jednak prawidłowo uznał, że oświadczenie banku o wypowiedzeniu umowy kredytu - będące wyrazem nadużycia prawa podmiotowego - nie mogło wyrzeć zamierzonego skutku,

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.